

Kiber söweş

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Ylym we tehnologiýa

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Kiber söweş KIBER SÖWEŞ

Biz biologiki uruşdan söz açýarys, emma şol bir wagtda häzir başga bir uruş bolup geçýär: Kiber söweş!

Oýun edemok. Kiber goşunlar bireýýämden bäri kosmosda, ýer astynda, açyk deňizlerde öz orunlaryny aldylar.

Siz bilýäňizmi ýa bileňzok, ony biljek däl welin, Türkiýe her minutda müňe golaý kiber hüjüme uçraýar. Bizden soňky orun Germaniýa degişli, Germaniýadan soň Fransiýa. Germaniýa biziň uçran hüjümimiziň ýarsyna uçraýar, Fransiýa-da Germaniýanyň uçran hüjüminiň ýarsyna. Iň köp hüjüme uçraýan ýurtlaryň dördünjisi Azerbaýjan we Russiýa... Russiýa bilen ABŞ deň derejede hüjüme uçraýar.

Bize iň köp hüjüm edýän ýurtlaryň başyny Gollandiýa çekýär. Gollandiýadan minutda ýedi ýüze golaý kiber hüjüm gelýär. Onuň yzyndan Russiýa bilen Hytaý bar. Onuňam yzyndan ABŞ, Taýlandiýa, Germaniýa, Azerbaýjan, Hindistan... Sanawy uzatsaň uzadyp oturmaly. Türkiýe iň köp hüjümi Ýewropadan alýar. Iň köp hüjüme uçran illerimiz Stambul, Marmara sebitleri, Ankara, Izmir, Antalýa... ABŞ-dan, Demirgazyk we Günorta Amerikadan-da hüjümler bolup dur, Aziýadanam, Russiýadanam.

Hut şu aýdýan maglumatlarymyňam agramly bölegi ýalňys bolup biler. Çünki kiber hüjümlerde hüjüm edýän tarap özüni gizlemek üçin anyk adres hökmünde başga ýurtlaryň serwerlerini (torlaryny) ulanyp bilýär. Meselem hüjüm ediji haýsydyr bir ýurtdaky FETÖ ýa-da PKK terrorçylykly guramalaryň tarapdary bolup, türki respublikalaryň birindäki jemgyýetçilik edarasynyň ýa-da hususy şereketiň serweriniň içine ýerleşdiren

troýanyňyň üstünden Türkiýä hüjüm edip biler. Aýdaly, hüjümiň asyl merkezi Ýewropanyň "A" ýurdy. "A" ýurtdaky haker türki dünýäniň "B" ýurdunda ele geçiren serwerine ýerleşdiren gizlin programmasynyň üsti bilen Türkiýedäki bir obýekte hüjüm edip biler.

Munuň manysy şeýle: Türkiýä garşy hüjümleriň bolýandygy hakykat, emma hüjümleriň çykýan ýeri hakyky bolman biler. Bu anyklap bolmajak zat däl, emma inçelik, sabyr-takatlylyk gerek.

Öňler syýasy jenaýatlarda hüjüm ediji tarap kim bolanda-da, hökman bir yz goýup giderdi. Aslynda bu öz kimdigini gizlemek

üçin oýnalýan "Kelpeze hokgabazlygydy". Özüňiz bilýänsiňiz, kelpeze gyssaga düşende guýrugyny taşlap gidýändir, siz kelpezäni tutdum-ow diýip onuň guýrugyna güýmenersiňiz, kelpeze welin şol ikiarada siziň gözüňize çöp atyp gaçyp gider.

11-nji sentýabr teraktynda-da nädip bolsa boldy, uçaryň binalara zarp bilen urulanda metaly eredip taşlan şol gyzgynlygynda hüjüm edijiniň jesedi garaköýük bolup tüssä öwrülendigine garamazdan, onuň jübüsindäki passport weýran bolan binanyň gapdalynda tozan-çaňyň içinde bús-bütewi ýagdaýda tapylypdy (!). Bular özlerini akyllý, dünýäni samsyk hasaplaýarlar. Bu gün birentek ýurtda koronawirus (kovid-19) boýunça-da şoňa meňzeş oýun – kelpezäniň guýrugy bilen oýun oýnalýar. Haçan akyllanarkak, ony bilemok welin... Bir däl guýa daş oklaýar, kyrk sany akyllý kyrk günläp şol daşy tapjak bolup jan edýär... Elbetde, el-aýagmyz boş däl, edýän işimizem bes-belli...

Bu kiber hüjümlerde hüjümiň üç görnüşine gabat gelýäris:

1). Şahslaryň we şereketleriň ulgamyna girip, blokirlmek we pul çilmek isleýän kiber garakçylar, kiber kezzaplar.

2). Ulgama girip zyýan ýetirmek ýa-da ulgamdan maglumat ogurlamak isleýänler. Bular kiber terrorçylardyr.

3). Ulgama girip, içerä troýan ýerleşdirip, açyk gaplary ýapyp, yzygiderli maglumat akymyny üpjün edýän, islendik wagt islendik operasiýany amala aşyrmaga taýýarlykly we bu salgyny bir tramplin tagtasy ýaly, islendik wagt beýleki ýurtlara ýa-da ulgamlara hüjüm etmek üçin ulanýanlar. Bular kiber urşujylar we kiber kontrrazwedkaçylardyr. Iň howplusy-da şulardyr we aýgytlaýjy zarbany urýançalar ýetirýän zyýany belli bolmaýan topardyr.

Birinji topardakylar derrew yzlaryndan ýetdirýärler. Ikinji topardakylar meýilnamalaýyn hereket edýärler, amatly wagty peýleýärler, ideologik we syýasy nukdaýnazardan çemeleşýärler. Üçünji topardakylar strategik meýilnamanyň bir parçasydyr.

Kosmosdaky mähnet skaýnerler ýeriň üstüni we astyny "elekden geçirip" bilýärler. Kosmos teleskoplary ýaly indi kosmosdan ýer ýüzüne tiňkesini dikip duran teleskoplaram bar. Olar

deñiziň astyny we ýer gatlagynyň astyny elli metre çenli, hatda ondanam has çuňluga tiňkesini dikip bilýär. Magdan, suw, nebit, gaz, seýmologiki hereketler, şemal, bulut, arheologik eserler... bularyň hemmesini uzakdan görüp durlar. 360 aýna ýada kosmos fotografiýasynyň kömegi bilen indi topografik kartalar düzülýär. Ýeriň magnit meýdanynyň kartasy taýýarlandy. Partikilasiýa, gaz kartalary çykarylady. "HAARP" turistik gezelenje çykaýyn diýip we Egeý deňzini bir göreýin diýip gelmändi, dikilmändi biziň garşymyza. Kiber söweşiň elektron kartasy çykarylýar. Starlink robotlaryň kosmosdaky gözleri bolmaly. Biziň görüp bilmedik zatlarymyzy şolar görmeli. Biz bolsa häzirem bogazda el telefonynyň fotoapparaty bilen öýüniň suratyny aljak bolýan syýasatçynyň gürrüňini edýärler. Awatarlar gelýär, awatarlar, habaryňyz ýok! Emeli aňly adampisint robotlar. Biziň bolsa muňa garşy häzirem oňly kiber binýadymyz ýok. Biz gowy bazar, gowy müşderi. ABŞ we Ysraýyl kiber goşun düzüp ýörler, yslam dünýäsi häzirem piliň gulagynda uklap ýör.

Suwuk çipler bar indi. Suwa maglumat ýükläp bolýar, jansyz jisimler öz aralarynda aragatnaşyk gurnap bilýär, emma biz adam bolup düşünşip oňaramzok. Ýöne biri-birimiz bilen dawalaşmagy, gohlaşmagy welin gaty gowy oňarýarys. Starlink global aragatnaşyk tory üçin kiber gabawy tamamlap barýar.

Bu täze howp ýadro howpundan has uly.

Biologik we himiki ýaraglar bilen deňeşdirip bolmajak derejedäki howp bosagamyzda dur.

Kosmos kinofilmlerindäki ýaly ultra ýa-da elektromagnit ýaraglar ulanyşa girizilmegiň öňýanynda. Tizligi sekuntda 300.000 km bolan ultra bombalaryň biri atylsa, sygynmaga bir garyş ýer tapylmaz ýeriň ýüzünde, ýeriň astynda we kosmosda. 5G bu senariýanyň bir parçasý. Biziň bolsa elimizi bykynymyza diräp şo-ol tomaşa edip durşumyz. Biziň metbugatyny Starlink geçişlerine tehnomagazin habarydyr öýdýär. Koronawirus belasyndan halas bolandan soň, nobat bulara-da geler hernämede bolsa. Emma, şol wagt eýýäm gijä galarysmyka diýip

gorkýaryn. Hernäme-de bolsa, biz – musulman, älhembdulilla!
Bizi görýän, eşidýän, bilýän bir Alla bar. Takdyrymyzda
dijital (sifrowoý) kyýamat bar bolsa, zalymlar we olaryň
garşysyna sesini çykarman duranlar, gözi bolup görmeýän,
gulagy bolup eşitmeýän, dünýäniň geldi-geçer haýu-höweslerine
aldanan sülsatlar bilen aňyrda hasaplaşarys.

Salam we ýagşy dogra-dilegler bilen;

Abdyrahman DILIPAK.

10.05.2020 ý, "Yeni Akit" gazetini.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,

Stambul uniwersitetiniň talyby. Ylym we tehnologiýa